

Sygn. akt IV CSK 713/15

POSTANOWIENIE

Dnia 7 września 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

przy uczestnictwie J. G. i J. G.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 7 września 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 17 kwietnia 2015 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w B., uwzględniając apelację uczestników J. G. i J. G., zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w T. z dnia 1 października 2014 r., uchylił wpis w księdze wieczystej hipoteki przymusowej w kwocie 52.486,54 zł zabezpieczającej należności z tytułu zaległych składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, odsetek, opłaty dodatkowej oraz kosztów upomnienia i egzekucyjnych, i wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o wpis oddalił.

Sąd ustalił, że wnioskodawca dołączył do wniosku decyzje administracyjne z dnia 12 sierpnia 2015 r. określające wysokość zadłużenia uczestnika, z których jedna została skierowana do niego, a druga do jego żony - uczestniczki; do wniosku zostały dołączone także kserokopie potwierdzenia odbioru tych decyzji przez uczestników, poświadczone przez wnioskodawcę za zgodność z oryginałem. Z księgi wieczystej wynika, iż spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego, którego wniosek dotyczy, objęte jest wspólnością majątkową małżeńską rozszerzoną uczestników.

Sąd odwoławczy stwierdził, iż Sąd pierwszej instancji dokonał wpisu bez podstawy prawnej. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sąd Okręgowy przyjął, że w aktualnym stanie prawnym hipoteka przymusowa może zostać wpisana jedynie na podstawie dokumentu wystawionego przeciwko wszystkim osobom, do których należy nieruchomości. Jeżeli dłużnikiem wnioskodawcy jest tylko jeden z małżonków, a wnioskodawca zamierza uzyskać wpis hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątkowej wspólności ustawowej małżeńskiej dłużnika i jego małżonka, powinien dysponować tytułem wykonawczym wystawionym przeciwko obojgu. Zdaniem Sądu, zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie stanowiskiem, hipoteka pełni rolę szczególnego środka egzekucyjnego, a zatem do jej ustanowienia wymagany jest tytuł prawny stanowiący podstawę wszczęcia i prowadzenia egzekucji. Taka ocena prawna została - według Sądu - potwierdzona w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2014 r., III CZP 28/14 (OSNC 2015, nr 2, poz. 14).

Przyjmując, że brak decyzji określającej stan zaległości wszystkich właścicieli nieruchomości, której wniosek o wpis dotyczy, stanowi przeszkodę do dokonania wpisu, Sąd Okręgowy oddalił wniosek, do którego została dołączona decyzja wystawiona tylko przeciwko dłużnikowi.

Skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego wnioskodawca oparł na podstawie naruszenia przepisów art. 110 pkt 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 707 ze zm. - dalej „u.k.w.h.”) i art. 26 ust. 3, ust. 3a pkt 2, ust. 3c i ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm. - dalej: „u.s.u.s.”) przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że dołączone do wniosku dokumenty nie stanowią podstawy uwzględnienia wniosku, art. 107 § 1, 28 i 140 § 1 k.p.a. w zw. z art. 123 u.s.u.s. oraz art. 29 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jedn. tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 749 ze zm. - dalej: „Ord. pod.”) w zw. z art. 31 u.s.u.s. przez ich błędną wykładnię wyrażającą się w wadliwym stwierdzeniu, że decyzja skierowana do uczestniczki, dla uznania, iż wywołuje skutki materialnoprawne, powinna rozstrzygać w sentencji o jej odpowiedzialności oraz art. 27c ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 1015 ze zm. - dalej: „u.p.e.a.”) w zw. z art. 29 § 1 Ord. pod. w zw. z art. 31 u.s.u.s. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że dla uzyskania wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej wspólnością majątkową małżeńską niezbędne jest uzyskanie przez wierzyciela administracyjnego tytułu wykonawczego przeciwko obojgu małżonkom.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stanowisko, na które powołał się Sąd Okręgowy nie zostało podtrzymane w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, w szczególności w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 10 października 2014 r., III CZP 28/14, którą Sąd Okręgowy błędnie odczytał.

Po nowelizacji, dokonanej ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr

131, poz. 1075), w orzecznictwie sądów wystąpiły wątpliwości co do tego, czy doręczona zobowiązanemu decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ustalająca wysokość jego należności z tytułu składek może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka. Zagadnienie to zostało rozstrzygnięte w powołanej uchwale stwierdzającej, że decyzja ustalająca wysokość należności z tytułu składek może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na takiej nieruchomości jedynie wówczas, gdy została doręczona obojgu małżonkom. Stanowisko to Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela, wraz z argumentami przedstawionymi na jego uzasadnienie.

Uzasadniając uchwałę, Sąd Najwyższy wskazał, że w wyniku reformy przepisów o hipotece, dokonanej ustawą nowelizującą z dnia 26 czerwca 2009 r., obecnie - inaczej niż przed nowelizacją - wierzytelności stwierdzone tytułem wykonawczym i wierzytelności określone nieostateczną decyzją administracyjną podlegają zabezpieczeniu jednolitą konstrukcyjnie hipoteką przymusową.

Przepis art. 26 ust. 3 u.s.u.s. dotyczący jedynie wpisania hipoteki przymusowej na nieruchomości dłużnika przewiduje, że podstawą wpisu jest doręczona decyzja, przy czym art. 26 ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., dotyczący ustanowienia hipoteki przymusowej na nieruchomości należącej do majątku wspólnego małżonków, nie wskazuje podstawy wpisu tej hipoteki. Jednakże zawarte w zdaniu pierwszym art. 26 ust. 3 u.s.u.s. odesłanie włączające ustępy 3a i 3b do treści ustępu 3 tego artykułu pozwala przyjąć, że hipotekę przymusową na wymienionych w art. 26 ust. 3a i 3b nieruchomościach można ustanowić również tylko na podstawie doręczonej decyzji. Przewidziane w art. 23 ust. 3 u.s.u.s. wymaganie doręczenia decyzji stanowiącej podstawę wpisu hipoteki przymusowej obejmuje doręczenie jej także małżonkowi dłużnika.

Wobec zniesienia podziału hipoteki przymusowej na kaucyjną i zwykłą, zdezaktualizowały się zasadnicze argumenty powołane w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2004 r. III CZP 33/04 (OSNC 2005, nr 3, poz. 43). Z drugiej jednak strony, jak stwierdził Sąd Najwyższy w omawianej uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 10 października

2014 r., III CZP 28/14, konsekwencje zniesienia dotychczasowego podziału na rodzaje hipotek nie uzasadniają poglądu - wyrażonego między innymi w powołanym przez Sąd w niniejszej sprawie postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2013 r., III CSK 69/12 (OSNC 2013, nr 7-8, poz. 93) - że w obecnym stanie prawnym podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej wspólnością ustawową, ustanowionej w celu zabezpieczenia wierzytelności ZUS z tytułu składek, może być tylko administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi i jego małżonkowi. Zmiana konstrukcji hipoteki nie oznacza uchylecia możliwości ustanowienia hipoteki przymusowej na podstawie art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., ponieważ dopuszczalność jej ustanowienia nie zależała przed nowelizacją ani po niej, od charakteru hipoteki. Uchylony art. 111 u.k.w.h. określał jedynie charakter hipoteki ustanowionej na jego podstawie, w tym na podstawie nieostatecznej decyzji, określając ją jako hipotekę kaucyjną. Również obecnie, w świetle art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., doręczona decyzja ZUS, ustalająca wysokość należności z tytułu składek, stanowi podstawę ustanowienia hipoteki przymusowej. Wymaganie, by podstawą wpisu hipoteki przymusowej w takiej sytuacji mógł być jedynie administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi i jego małżonkowi prowadziłoby do pozbawienia znaczenia prawnego przepisów art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 u.s.u.s. Sąd Najwyższy wskazał też, że przepisy art. 743¹ i art. 923¹ k.p.c. zapewniają małżonkowi dłużnika środki obrony w przewidzianych w ustawie wypadkach dopuszczających podjęcie czynności związanych z wykonaniem zabezpieczenia, a także z egzekucją z mienia wchodzącego w skład majątku wspólnego, prowadzoną na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia wydanego przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim. Hipoteka przymusowa jest środkiem zabezpieczenia wierzytelności, a postępowanie o jej ustanowienie jest postępowaniem rozpoznawczym, niemającym odniesień do postępowania egzekucyjnego, które uzasadniałyby traktowanie go jako „postępowania egzekucyjnego”.

Reasumując - decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalająca wysokość należności z tytułu składek jednego z małżonków, będącego dłużnikiem może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej

w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka, jeżeli została doręczona obojgu małżonkom.

Stanowisko, że do wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej majątek wspólny małżonków nie jest konieczne wydanie decyzji administracyjnej przeciwko każdemu z nich, zostało podtrzymane w kolejnych orzeczeniach Sądu Najwyższego, odwołujących się do uchwały z dnia 10 października 2014 r., III CZP 28/14 (por. postanowienia z dnia 16 grudnia 2015 r., IV CSK 118/15, niepubl., IV CSK 119/15, niepubl., z dnia 14 stycznia 2016 r., IV CSK 154/15, niepubl., IV CSK 205/15, niepubl., z dnia 20 stycznia 2016 r., IV CSK 133/15, niepubl. oraz z dnia 19 maja 2016 r., IV CSK 544/15, niepubl.).

Ze względu na to, że Sąd Okręgowy odmówił wpisu na skutek przyjęcia niemającego podstaw wymagania przedstawienia decyzji wystawionej przeciwko obojgu małżonkom, skarga kasacyjna, jako oparta na uzasadnionej podstawie, podlegała uwzględnieniu, stosownie do art. 398¹⁵ k.p.c.

Odrębną kwestią, której Sąd Najwyższy nie ma obecnie podstaw rozważać, jest występowanie ewentualnych dalszych przeszkód wpisu, powoływanych przez uczestników w toku postępowania.

jw

kc